

دانشکده ی معماری و شهرسازی گروه معماری

پایان نامه

جهت اخذ درجه ی کارشناسی ارشد

رشته معماری گرایش مهندسی معماری اسلامی

عنوان:

طراحی تئاتر شهر تبریز با رویکرد تداوم مفاهیم معماری ایرانی
اسلامی در معماری معاصر

پژوهشگر:

داوود سعادت

استاد راهنما:

جناب دکتر مازیار آصفی

استاد مشاور:

جناب مهندس عباس غفاری

شهریور ۹۱

مشخصات رساله/پایان نامه تحصیلی دانشجویی

چکیده پایان نامه

عنوان پایان نامه: طراحی تئاتر شهر تبریز با رویکرد تداوم مفاهیم معماری ایرانی اسلامی در معماری معاصر
استاد راهنما: جناب دکتر مازیار آصفی استاد مشاور: جناب مهندس عباس غفاری نام دانشجو: داوود سعادت

شماره دانشجویی: ۸۹۱۳۰۳۰۷ کارشناسی ارشد □ تعداد صفحات: ۱۲۳

دانشکده: دانشکده ی معماری و شهرسازی گروه: معماری تاریخ دفاع: ۹۱/۶/۱۶ تاریخ تصویب: ۹۱/۶/۷

با توجه به پیشرفت علم و تکنولوژی و تحولات چشمگیر در ساختارهای اجتماعی و اقتصادی جوامع امروز، کشورهایی قادر به دستیابی به سطح مطلوب زندگی و حیات بشری خواهند بود که جامعه خود را بر پایه ارزشهای فرهنگی و گسترش آن، استوار سازند. عناصر تئاتری و دراماتیک را در هر جامعه‌ی انسانی می‌توان سراغ کرد، صرف نظر از آنکه این جوامع پیشرفته و پیچیده باشند یا نباشند. در ایران نیز هنرهای نمایشی از سابقه ی طولانی برخوردار است و بنا به فرهنگ ایرانیان الگوهای دینی از نمایش نیز به چشم می‌خورد مانند تعزیه، سیاه بازی، خیمه شب بازی، نقالی... ولی نزدیک به یک قرن است که نمایش با مفهوم اروپایی آن در ایران راه یافته است و امروزه شاید بخش غالب این هنر به شیوه ی اروپایی آن منحصر گردد. این شیوه برای خود فضاهای خاصی به همراه آورده است که خود یادگار سنت نمایش یونان باستان است. بنابراین در چند دهه ی اخیر به علت تفاوت ماهوی این نوع از نمایش با نمایش های ایرانی فضاهای طراحی شده برای آن نیز کاملاً متفاوت گشته است. امکانات جدید، ساخت و ساز و توسعه ی اجتماعی، فضاهای جدیدی را طلب میکند که با حفظ اصول نمایش بیشترین بهره وری تکنولوژیکی و انعطاف پذیری را داشته باشد. سابقه دیرینه و استقبال مردم آذربایجان از هنرهای نمایشی و تئاتر و نظر به اینکه فضای مناسبی برای عرضه و رشد این هنر در سطح منطقه نیست مرکز تئاتر و هنرهای نمایشی تبریز می‌تواند فعالیت های موثری در این زمینه ایفا کند. مطالعه حاضر تلاشی است برای طراحی الگویی ایرانی از تئاتر و مرکز هنرهای نمایشی که بتواند نقش مطلوبی در ایجاد فضایی عمومی برای جذب مردم از انواع قشرهای مختلف جهت اعتلای هنرهای نمایش جامعه حرفه ای و فولکور گردد. در این تحقیق طراحی، برای رسیدن به اهداف فوق، شناخت بستر طراحی و مفاهیم بنیادی معماری بومی (ایرانی) جهت استفاده در کالبد بخشی ضروری می‌نماید.

تاریخ و امضاء

فصل اول: کلیات

- ۱-۱ تاریخچه و ضرورت طرح ۱
- ۲-۱ اهداف تحقیق و طرح ۱
- ۳-۱ روش تحقیق ۲

فصل دوم: تاریخچه و ادبیات موضوع

- ۲-۱ کلیاتی درباره نمایش ۳
- ۲-۱-۱ هنرهای نمایشی ۳
- ۱-۱-۱-۲ رقص ۴
- ۲-۱-۱-۲ اپرا ۴
- ۳-۱-۱-۲ تئاتر ۴
- ۲-۲ تاریخچه تئاتر جهان ۴
- ۱-۲-۲ نمایش دوران ماقبل تاریخ ۵
- ۲-۲-۲ تئاتر در یونان باستان ۵
- ۳-۲-۲ تئاتر در روم باستان ۶
- ۳-۲-۲-۱ نمونه موردی: آمفی تئاتر کولوسئوم ۶
- ۴-۲-۲ نمایش در قرون وسطی ۷
- ۵-۲-۲ نمایش در شرق ۷
- ۶-۲-۲ تاریخ تئاتر در ایران ۸
- ۱-۶-۲-۲ نمایش های قبل از اسلام ۸
- ۲-۶-۲-۲ نمایش های پس از اسلام ۸
- ۳-۶-۲-۲ نمونه موردی: تکیه دولت ۹
- ۴-۶-۲-۲ سیر آشنایی ایرانیان با تئاتر اروپایی ۱۱
- ۷-۲-۲ سابقه تئاتر در آذربایجان ۱۲

- ۱۲..... ۱-۷-۲-۲ تالار ارک تبریز
- ۱۳..... ۲-۷-۲-۲ وضعیت کنونی تئاتر در تبریز
- ۱۵..... ۳-۲ نتیجه گیری فصل دوم

فصل سوم: مبانی نظری طراحی

- ۱۶..... ۱-۳ الهام و برداشت از مفاهیم بنیادی معماری ایران
- ۱۶..... ۱-۱-۳ مفاهیم بنیادی معماری ایرانی
- ۱۶..... ۱-۱-۱-۳ درون‌گرایی
- ۱۷..... ۲-۱-۱-۳ مرکزیت
- ۱۷..... ۳-۱-۱-۳ هندسه
- ۱۸..... ۴-۱-۱-۳ شفافیت و تداوم
- ۱۹..... ۵-۱-۱-۳ راز و ابهام
- ۱۹..... ۲-۱-۳ پیدایش فرم در معماری ایرانی
- ۲۰..... ۱-۲-۱-۳ فرم‌های ساده
- ۲۱..... ۲-۲-۱-۳ فرم‌های مرکب
- ۲۲..... ۲-۳ ویژگی‌های معماری ایرانی-اسلامی در سخن معماران معاصر صاحب‌نظر
- ۲۶..... ۳-۳ جستجوی هویت ملی در معماری امروز، آری یا نه؟
- ۲۹..... ۴-۳ معماری خوانا و شفاف
- ۳۰..... ۱-۴-۳ شاخصه های خوانایی
- ۳۰..... ۱-۱-۴-۳ هم ارزی فرم با عملکرد
- ۳۱..... ۲-۱-۴-۳ شفافیت
- ۳۱..... ۳-۱-۴-۳ تزیینات
- ۳۲..... ۴-۱-۴-۳ برداشت صوری
- ۳۲..... ۵-۱-۴-۳ بداعت
- ۳۳..... ۶-۱-۴-۳ نماد
- ۳۳..... ۵-۳ نتیجه گیری فصل سوم

فصل چهارم: استانداردها و برنامه فیزیکی پروژه

۱-۴	بخش اول: بررسی آکوستیک تالارها	۳۸
۱-۱-۴	عوامل موثر در آکوستیک تالارها	۳۹
۱-۱-۱-۴	حجم سالن	۳۹
۱-۱-۲-۴	فرم و شکل سالن	۴۰
۱-۱-۳-۴	زمان واختمش یا زمان طنین	۴۲
۱-۱-۴-۴	فرم سقف تالار	۴۳
۱-۱-۵-۴	بالکنهای تالار	۴۴
۱-۱-۶-۴	معماری داخلی تالار و تاثیر آن در آکوستیک	۴۴
۱-۱-۷-۴	طرح آکوستیکی در تالارهای مرکزگرا	۴۵
۲-۱-۴	نتیجه گیری و اصول طراحی آکوستیکی تالارها	۴۶
۲-۴	بخش دوم: برنامه ریزی فضایی و فیزیکی	۴۸
۱-۲-۴	لابی	۴۸
۱-۱-۲-۴	ورودی اصلی مجموعه	۴۸
۲-۱-۲-۴	گیشه فروش بلیط	۴۸
۳-۱-۲-۴	سالن انتظار	۴۹
۲-۲-۴	سالن تئاتر تماشاگران	۵۰
۱-۲-۲-۴	گنجایش	۵۰
۲-۲-۲-۴	هندسه کلی سالن	۵۰
۳-۲-۲-۴	تعیین تراز صندلیها (شیب سالن)	۵۱
۴-۲-۲-۴	راهروهای سالن اجتماعات	۵۱
۵-۲-۲-۴	ورودیها و خروجیهای سالن	۵۲
۶-۲-۲-۴	بالکنا	۵۲
۷-۲-۲-۴	صحنه	۵۲
۸-۲-۲-۴	انواع صحنه	۵۳

۵۳	پشت صحنه	۹-۲-۲-۴
۵۴	ابعاد صحنه	۱۰-۲-۲-۴
۵۵	فضاهای رفاهی و خدماتی	۳-۲-۴
۵۵	رستوران و کافی شاپ	۱-۳-۲-۴
۵۶	فضای استراحت کارمندان	۲-۳-۲-۴
۵۶	نمازخانه	۳-۳-۲-۴
۵۷	فضاهای فنی و کارگاهی	۴-۲-۴
۵۸	کارگاه دکور سازی	۱-۴-۲-۴
۵۸	کارگاه طراحی لباس	۲-۴-۲-۴
۵۸	کارگاه نور صحنه	۳-۴-۲-۴
۵۸	کارگاه اثاثیه صحنه	۴-۴-۲-۴
۵۸	فضاهای اداری و آموزشی	۵-۲-۴
۵۸	بخش اداری	۱-۵-۲-۴
۵۹	کتابخانه و انتشارات	۲-۵-۲-۴
۶۰	فضاهای پشتیبانی و خدماتی	۶-۲-۴
۶۰	پارکینگ‌ها و تاسیسات	۱-۶-۲-۴
۶۲	فضاهای ارتباطی	۲-۶-۲-۴
۶۳	نتیجه گیری فصل چهارم	۷-۲-۴
۶۵	برنامه فیزیکی پروژه	

فصل پنجم : نمونه های مطالعاتی

۷۶	نمونه های خارجی	۱-۵
۷۶	تالار جدید لوکزامبورگ	۱-۱-۵
۷۶	معرفی بنا	۱-۱-۱-۵
۷۶	ویژگی های بنا	۲-۱-۱-۵

۷۱	۲-۱-۵	اپرا هاوس سیدنی
۷۱	۱-۲-۱-۵	معرفی بنا
۷۱	۲-۲-۱-۵	کانسپت طرح اپرا
۷۲	۳-۲-۱-۵	ویژگیهای بنا
۷۵	۴-۲-۱-۵	سازه و تاسیسات
۷۷	۲-۵	نمونه های داخلی
۷۷	۱-۲-۵	مجموعه تئاتر شهر تهران
۷۷	۱-۱-۲-۵	معرفی بنا
۷۷	۲-۱-۲-۵	ایده
۷۸	۳-۱-۲-۵	ویژگی های بنا
۸۲	۴-۱-۲-۵	سازه
۸۲	۲-۲-۵	تالار وحدت
۸۲	۱-۲-۲-۵	معرفی بنا
۸۳	۲-۲-۲-۵	ایده طراحی
۸۳	۳-۲-۲-۵	ویژگی های بنا
۸۶	۳-۵	نتیجه گیری فصل پنجم

فصل ششم شناخت بستر طرح و روند طراحی

۸۸	مقدمه	
۸۸	۱-۶	شناخت بستر طرح و مکان یابی
۸۸	۱-۱-۶	موقعیت جغرافیایی استان
۸۸	۲-۱-۶	موقعیت جغرافیایی و همجواریهای تبریز
۸۹	۳-۱-۶	ساختار ارتباطی، محورها و مراکز مهم
۹۰	۴-۱-۶	مکان یابی و تحلیل سایت
۹۲	۱-۴-۱-۶	دلایل کلی انتخاب سایت

۹۲.....	۲-۴-۱-۶ تحلیل مشخصات سایت
۹۹.....	۲-۶ روند طراحی: لکه گذاری و جانمایی در سایت
۹۹.....	۱-۲-۶ آلترناتیوها.....
۹۹.....	۱-۲-۶-۱ آلترناتیو اول: ایده کوشک
۱۰۰.....	۱-۲-۶-۲ آلترناتیو دوم: ایده باغ ایرانی
۱۰۱.....	۱-۲-۶-۳ آلترناتیو سوم: ترکیب طرح دوم با محورهای سایت.....
۱۰۳.....	۱-۲-۶-۴ آلترناتیو نهایی
۱۰۵.....	۲-۶-۱۲ ایده های طراحی.....
۱۰۵.....	۱-۲-۶-۱ نمادگرایی تاریخی از معماری ایرانی
۱۰۶.....	۲-۲-۶-۲ عناصر اصلی طرح
۱۰۷.....	۳-۲-۶ محورهای طراحی
۱۰۷.....	۱-۳-۲-۶ طراحی سایت و محوطه
۱۰۹.....	۲-۳-۲-۶ مراحل شکل گیری پلان، فرم و مقطع
۱۱۳.....	۳-۳-۲-۶ سیستم سازه ای مجموعه
۱۱۵.....	۴-۳-۲-۶ سیستم تاسیساتی
۱۱۷.....	منابع و ماخذ
۱۲۲.....	پیوست ۱

فهرست تصاویر

- تصویر ۱-۲: فرم تئاتر یونان باستان به شکل نیم دایره (اینترنت) ۵
- تصویر ۲-۲: آمفی تئاتر کولوسئوم (ویکیپدیا, ۱۳۹۱) ۶
- تصویر ۲-۳: عکسی از تکیه دولت (ویکیپدیا, ۱۳۹۱) ۱۰
- تصویر ۲-۴: تابلوی تکیه دولت اثر کمال‌الملک (ویکیپدیا, ۱۳۹۱) ۱۰
- تصویر ۴-۱: آکوستیک هندسی (لیاقتی, ۱۳۶۹, ص. ۹۹) ۳۸
- تصویر ۴-۲: فرم اصلی تالارها (همان) ۴۰
- تصویر ۴-۳: قانون بازتاب هندسی (لیاقتی, ۱۳۶۹:۱۳۵) ۴۳
- تصویر ۴-۴: شکستهای سقف با شیب ۴۴
- تصویر ۴-۵: شیب متغیر سقف (آقمشه, ۱۳۸۴) ۴۴
- تصویر ۴-۶: «رویال فستیوال هال لندن (آکوستیک در معماری, ۲۰۰۵:۱۳۶۹) ۴۵
- تصویر ۴-۷: سلسله مراتب حرکت بسوی تالار (آقمشه, ۱۳۸۴) ۴۸
- تصویر ۴-۸: دید مناسب سالن انتظار به بیرون (نگارنده) ۴۹
- تصویر ۴-۹: روش گرافیکی پیدا کردن تراز صندلی‌ها (نویفرت, ۱۳۸۴) ۵۱
- تصویر ۴-۱۰: تعداد صندلی‌ها در هر ردیف (آقمشه, ۱۳۸۴) ۵۱
- تصویر ۴-۱۱: در مناسب برای تالار ۵۲
- تصویر ۴-۱۲: نحوه قرار گیری در در ضخامت دیوارها (آقمشه, ۱۳۸۴) ۵۲
- تصویر ۴-۱۳: صحنه محصور (میدانی) واشنگتن دی سی (آقمشه, ۱۳۸۴, ص. ۸۵) ۵۳
- تصویر ۴-۱۴: ارتباط سن سالن مرکزگرا با پشت صحنه (آقمشه, ۱۳۸۴, ص. ۸۷) ۵۴
- تصویر ۵-۱: دید هوایی از تالار لوکزامبورگ (اینترنت) ۷۶
- تصویر ۵-۲: نمای تالار لوکزامبورگ (اینترنت) ۶۹
- تصویر ۵-۳: دید داخلی از سرسرای ورودی ۶۹
- تصویر ۵-۴: پلان تالار لوکزامبورگ (اینترنت) ۶۹
- تصویر ۵-۵: تالار موسیقی لوکزامبورگ (اینترنت) ۷۰
- تصویر ۵-۶: ادیتوریوم اصلی تالار کنسرت لوکزامبورگ (اینترنت) ۷۰
- تصویر ۵-۷: خانه اپرای سیدنی (اینترنت) ۷۱
- تصویر ۵-۸: قطاع‌هایی از یک کره بعنوان کانسپت پوسته‌های اپرای سیدنی (Design, 2006) ۷۱
- تصویر ۵-۹: اتوهای ازون از پوسته‌های اپرای سیدنی (اینترنت) ۷۲
- تصویر ۵-۱۰: پلانهای اپرای سیدنی (Design, 2006) ۷۳
- تصویر ۵-۱۱: مقاطع مجموعه اپرای سیدنی (Design, 2006) ۷۴
- تصویر ۵-۱۲: مرحله اول ساخت بالکن خانه اپرای سیدنی (Design, 2006) ۷۵

- تصویر ۵-۱۳: ساخت پوسته های خارجی اپرای سیدنی (اینترنت) ۷۵
- تصویر ۵-۱۴: پوشش اکوستیکی درفضاهای داخلی اپرای سیدنی (اینترنت) ۷۶
- تصویر ۵-۱۵: دید عمومی تئاتر شهر (اینترنت) ۷۷
- تصویر ۵-۱۶: دید هوایی از تئاتر شهر (اینترنت) ۷۸
- تصویر ۵-۱۷: آبنا و مجسمه کنار ساختمان تئاتر شهر (اینترنت) ۷۸
- تصویر ۵-۱۸: تزیینات دیواره های داخلی و خارجی تئاتر شهر (اینترنت) ۷۹
- تصویر ۵-۱۹: پلان های طبقات تئاتر شهر تهران (جهان-پارس, ۱۳۸۸) ۸۰
- تصویر ۵-۲۰: لابی تئاتر شهر تهران (نگارنده) ۸۱
- تصویر ۵-۲۱: تالار اصلی تئاتر شهر تهران (جهان-پارس, ۱۳۸۸) ۸۱
- تصویر ۵-۲۲: ساختمان تالار وحدت (نگارنده) ۸۲
- تصویر ۵-۲۳: ورودی تالار وحدت (اینترنت) ۸۲
- تصویر ۵-۲۴: دسترسی ها و سایت پلان تالار وحدت (همان) ۸۳
- تصویر ۵-۲۵: دید بیرونی تالار وحدت تهران (همان) ۸۳
- تصویر ۵-۲۶: نماها و برش های تالار وحدت (جهان-پارس, ۱۳۸۸) ۸۴
- تصویر ۵-۲۷: لابی و سالن های اصلی (اینترنت) ۸۵
- تصویر ۶-۱: مهران رود تبریز (نگارنده) ۸۸
- تصویر ۶-۲: کوه عون بن علی (نگارنده) ۸۸
- تصویر ۶-۳: دید از بالای کوه عینالی به تبریز (نگارنده) ۸۸
- تصویر ۶-۴: منظره تبریز (اینترنت) ۸۹
- تصویر ۶-۵: ساختار ارتباطی، محورها و مراکز مهم شهر تبریز (همان) ۹۰
- تصویر ۶-۶: تصاویری از ورودی و داخل تالار ارک تبریز (همان) ۱۳
- تصویر ۶-۷: مکان یابی سایت طراحی در شهر تبریز (همان) ۹۱
- تصویر ۶-۸: موقعیت سایت پروژه در کنار بلوار ولیعصر (google earth, 1391) ۹۱
- تصویر ۶-۹: بررسی شیب سایت، تراز صوتی و ارتباط محورها و دید سایت (نگارنده) ۹۳
- تصویر ۶-۱۰: نقشه کاربری های مجاور سایت (google earth, 1391) ۹۴
- تصویر ۶-۱۱: نمای اصلی مجتمع سینمایی با چهار المان شبیه بادگیر (نگارنده) ۹۵
- تصویر ۶-۱۲: تصاویر داخلی و بیرونی مرکز مجتمع سینمایی تبریز (نگارنده) ۹۶
- تصویر ۶-۱۳: پلان مرکز مجتمع سینمایی تبریز ۹۶
- تصویر ۶-۱۴: دسترسی توسط خیابان فرعی به سایت (نگارنده) ۹۶
- تصویر ۶-۱۵: دسترسی توسط خیابانهای اصلی به سایت (نگارنده) ۹۶
- تصویر ۶-۱۶: موقعیت سایت از دسترسی های اصلی و فرعی (نگارنده) ۹۷
- تصویر ۶-۱۷: بررسی قرارگیری حجم براساس تابش آفتاب و بادهای غالب و مفید (نگارنده) ۹۸

- تصویر ۶-۱۸: چشم انداز های از سایت و وضع موجود سایت (نگارنده)..... ۹۹
- تصویر ۶-۱۹: اسکیس آلترناتیو اول: ایده کوشک (نگارنده) ۱۰۰
- تصویر ۶-۲۰: آلترناتیو دوم، ایده باغ ایرانی (نگارنده) ۱۰۱
- تصویر ۶-۲۱: دید به مرکز سینمایی ناجی و ارتباط بصری و محوری طرح با آن (نگارنده) ۱۰۲
- تصویر ۶-۲۲: اسکیس آلترناتیو سوم (نگارنده) ۱۰۲
- تصویر ۶-۲۳: هدایت دید اصلی ناظران وارد بر مجموعه به لندسکیپ پارک باغلاباغی (نگارنده) ۱۰۳
- تصویر ۶-۲۴: تحلیل مقطع، پلان و فرم در آلترناتیو سوم (نگارنده) ۱۰۳
- تصویر ۶-۲۵: طرح نهایی، چرخش سالن اصلی به سمت خیابان اصلی (نگارنده) ۱۰۴
- تصویر ۶-۲۶: اسکیس فرم کلی و نمای اصلی مجموعه (نگارنده) ۱۰۴
- تصویر ۶-۲۷: اسکیس فضای داخلی تئاتر و استفاده از هندسه مرکزگرا و صحنه میدانی (نگارنده) ۱۰۶
- تصویر ۶-۲۸: اسکیس سایت پلان (نگارنده) ۱۰۹
- تصویر ۶-۲۹: دیاگرام ها و اتود پلان اولیه (نگارنده) ۱۱۰
- تصویر ۶-۳۰: اسکیس دید ناظر از ورودی اصلی (نگارنده) ۱۱۱
- تصویر ۶-۳۱: اسکیس پروفیل طولی سایت (نگارنده) ۱۱۱
- تصویر ۶-۳۲: اسکیس مقطع طولی طرح با توجه به شفافیت فضاها و حرکت نرم (نگارنده) ۱۱۲
- تصویر ۶-۳۳: اسکیس مقطع برای تحلیل قسمت اداری، کتابخانه، رستوران ۱۱۳
- تصویر ۶-۳۴: اسکیس نهایی فرم تئاتر شهر (نگارنده) ۱۱۳
- تصویر ۶-۳۵: نمودار چهار مدول سیستم سازه ای (نگارنده) ۱۱۴

فهرست جداول

- جدول ۴-۱: رابطه حجم تالار با نوع صدا (آکوستیک در معماری، ۱۳۰: 1369)..... ۳۹
- جدول ۴-۲: فرم اصلی تالارها (آکوستیک در معماری، 133: 1369) ۴۰
- جدول ۴-۳: مشخصات سالن انتظار (همان: ۳۷) ۴۹
- جدول ۴-۴: ابعاد و مساحت فضاهای رفاهی (نگارنده) ۵۷
- جدول ۴-۵: مساحت و متراژ مورد نیاز برای فضاهای اداری (نگارنده) ۵۹
- جدول ۴-۶: مساحت و متراژ مورد نیاز برای فضاهای کتابخانه ای (نگارنده) ۶۰
- جدول ۴-۷: مساحت و متراژ مورد نیاز برای فضاهای پارکینگ (نگارنده) ۶۲
- جدول ۴-۸: برنامه فیزیکی پروژه (نگارنده) ۶۴
- جدول ۶-۱: ظرفیت سالن های اجرای تئاتر و موسیقی شهر تبریز در سال ۹۰ (قلیپور، ۱۳۹۰) ۱۴

مقدمه

با علم به این اصل که معماری و خلق فضا در جهت پاسخ به نیازهای فیزیکی و متافیزیکی انسانی است و طراحی معماری، به نوعی حل مسئله است، با بررسی مشکلات فضاهای فرهنگی در برخورد با نیازهای عمومی جامعه و مدیریت آنها (مثل مراسم مختلف ملی و مذهبی و ...) و نیز مشکلاتی چون بحران هویت در معماری معاصر ایران و عدم خوانایی در فضاها و کاربری های شهری و پایین بودن شاخصهای مکانی و جمعی، مراحل مطالعاتی زیر در راستای مبانی طراحی برای رسیدن به نتایجی قابل استناد جهت طراحی و خلق فضای مطلوب برای پاسخگویی به این مشکلات صورت گرفته است:

فصل ۱: در این فصل به شرح مختصری در موضوع تحقیق و طراحی تئاتر شهر تبریز و اهمیت آن با سوالات و فرضیات و روشهای تحقیق و طراحی اشاره شده است.

فصل ۲: در این فصل ابتدا کلیاتی درباره نمایش و انواع آن، سپس مختصری درباره تاریخچه تئاتر جهان و ایران ارائه می شود.

فصل ۳: مطالعه در تاریخ فرم ها، مفاهیم و کیفیت تجریدی الگوهای معماری ایرانی برای به کارگیری مجدد آنها در معماری معاصر و نهایتاً در طراحی تئاتر شهر منطبق بر نیازها و تکنولوژی امروز.

فصل ۴: ابتدا مروری بر مبانی طراحی آکوستیک تالارها برای تعیین فرم و حجم مناسب سالن ها و سپس به ویژگی ها و استانداردهای فضاهای نمایشی و قسمت های اداری و رفاهی اشاره می کند و پس از استخراج سرانه ها و ظرفیتهای لازم، برنامه فیزیکی طرح ارائه می شود.

فصل ۵: به بررسی نمونه هایی از بناهای موجود و بیان نکات کلیدی که در این بناها رعایت شده می پردازد و در انتها جمع بندی از راه کارهایی که هر یک از معماران این بناها یافته اند می دهد.

فصل ۶: در بخش اول، عوامل موثر در شکل گیری طرح از جمله جغرافیا، تاریخ، اقلیم شهر، مکان یابی و ویژگی های سایت تئاتر شهر به صورت اجمالی آورده شده است و در بخش دوم روند طراحی به تفصیل ارائه میشود.

لازم به ذکر است که در طراحی ساختمان تئاتر شهر تبریز مهمترین اصل، ارتباط عمیق طرح با فرهنگ و تمدن بستر خود (آذربایجان) می باشد. محل این بنا یکی از زیباترین و با اهمیت ترین زمین های شهر تبریز

با توپوگرافی مناسب است. بنابراین شکل کلی آن متناسب با پستی و بلندی ها، منظرها و کاربریهای اطراف و ... میباشد و طرح باید با تمامی عملکردهای متنوع، پیچیده و تغییر یابنده ی آن، هماهنگ و مناسب باشد لذا خوانایی، شفافیت و انعطاف پذیری از محورهای اصلی طرح جهت پاسخ گویی به نیازهای فوق میباشد.

فصل اول

کلیات

۱-۱ تاریخچه و ضرورت طرح

در ایران هنرهای نمایشی از سابقه طولانی برخوردار است و بنا بر فرهنگ این مرز و بوم، الگوهای معینی از نمایش به چشم می خورد ولی نزدیک به یک قرن است که نمایش با مفهوم اروپایی آن به ایران راه یافته است و امروزه شاید بخش غالب این هنر به شیوه اروپایی آن منحصر گردد "پیشینه احداث مکان های عمومی نمایشی و مراسم تعزیه و ... در کشورمان، از تکیه ها شروع می شود. ساخت بناهای عمومی و دولتی به مفهوم امروزی، به اواخر قاجار و اوایل دوره پهلوی اول، متأثر از ساختار اداری کشورهای اروپایی باز می گردد." (معماری معاصر ایران، وزارت مسکن، ۷)

"تبریز با بیش از یک قرن پیشینه در هنر نمایش جدید، مهد تئاتر یا خاستگاه هنر نمایش نوین در ایران است، هنری که نشانگر پیشرفت تمدن و فرهنگ یک ملت و یکی از رساترین ابزار فرهنگی آن قوم می باشد. براساس این واقعیت است که اندیشمندان عالم گفته اند: ملتی که تئاتر ندارد فرهنگ ندارد. (سردای نیا، ۱۳۸۶، ص. ۲۸۳) از طرفی افزایش جمعیت و بالاخص آمار جمعیت جوان در شهر تبریز در ارتباط با مراکز فرهنگی موجود، نشان دهنده کمبود چنین مرکزی فرهنگی و هنری جامعی است که بتواند به روش برنامه ریزی شده و سازماندهی شده به اشاعه و ارتقا کیفیت فرهنگ و هنر تئاتر و طریقه بیان هنری به منظور آموزش و بالا بردن سطح این هنر گردد. در این طرح، هدف طراحی فضایی برای نمایش و تئاتر یا برگزاری کنسرت های موسیقی، با امکانات و تجهیزات مناسب، همراه با بخش های اداری، خدماتی و پشتیبانی از نیازهای اصلی می باشد.

۲-۱ اهداف تحقیق و طرح

- ارتباط طرح معماری با فرهنگ ایرانی و قابلیت درک آن از نظر بین المللی و معماری معاصر جهانی

- بررسی و شناسایی فرم ها، عناصر و ترکیبات آشنا و قابل فهم تر و منطبق تر برای سالن تئاتر برای

هماهنگی مسایل سازه ای، عملکرد و آکوستیک

- خوانایی، شفافیت و درک آسان کاربری بنا برای عامه مردم

- برخوردی جدید با مفهوم و عملکرد تئاتر و مرکز هنرهای نمایشی و پرهیز از مفهوم کهنه ی

تأثیر به معنای کنار هم قرار دادن عناصر و فضاهای متفرق و بی ارتباط با یکدیگر در سطوح افقی یا در طبقات

- انعطاف پذیری و قابلیت انطباق پذیری بنا با تغییرات مستمری عملکردها و تکنولوژی
- توجه به اقلیم برای بهینه کردن هزینه‌های نگه داری مجموعه
- هماهنگی مجموعه با واقعیت های سایت و منطقه و توجه به پتانسیل های آن برای درک پیام بستر طرح

۳-۱ روش تحقیق

روش تحقیق از نوع کیفی بوده جهت رسیدن به معیارهای طراحی، متغیرهای کیفی به کمی تبدیل شوند. مطالعات با دو روش کتابخانه ای شامل: منابع معتبر نوشتاری، اینترنتی، رسانه های عمومی و مطالعات میدانی شامل: مطالعه سایت، بازدید و تهیه گزارش از نمونه های اجرا شده و مصاحبه با افراد کارشناس و مجرب در زمینه های زیر انجام گرفته است:

- شناخت عوامل فرهنگی، تاریخی در راستای هویت، بومی و ایرانی بودن طرح
- شناخت فضاهای لازم در عرصه و عیان با مراجعه به منابع و رفرنس های معتبر بین المللی و داخلی و تطبیق آنها با نیاز های خاص خود پروژه
- بررسی نمونه های موردی اجرا شده از لحاظ ساخت، حل عملکرد، مسایل آکوستیکی، مبانی زیبایی شناختی، معیارهای مکان یابی و ارتباط با بافت و
- بررسی عوامل اقلیمی و مکانی در طراحی محوطه و معماری
- تحلیل فاکتورهای شهری در مکان یابی پروژه
- تحلیل سایت و بررسی شرایط و پتانسیل های آن برای درک پیام بستر طرح
- ارزیابی نتایج جهت تدوین فاکتورهای اصلی طراحی سالن ها و مراکز همایش

فصل دوم
تاریخچه و ادبیات
موضوع

۱-۲ کلیاتی درباره نمایش

نمایش در هر کجا که مکان رویارویی بازیگر و تماشاگر باشد به وقوع می‌پیوندد. خواه این مکان میدانی در شهر باشد یا خیابان یا سکویی در بازار و یا قهوه‌خانه. اما تئاتر بدون معماری معنا ندارد، تئاتر چه به شکل نمایش و اجرا باشد و چه به صورت جشن و مراسم، ماهیتا نباید چنان با طبیعت خود یکی شود که قابل تشخیص نباشد زیرا در این صورت نمایشی در کار نخواهد بود. چون بنیان تئاتر بر آگاهی دوسویه بازیگران و تماشاگران از وجود یکدیگر است؛ باید از جهان اطراف متمایز باشد همان‌گونه که نمایش و واقعیت با هم تباین دارند. آشکارترین نشانه تئاتر همانا صحنه است که معماری آن در طول تاریخ دستخوش دگرگونی‌های فراوان گشته، اما همیشه مکانی کاملا مشخص و متمایز از محیط پیرامون بوده است. فضاهای اجرای نمایش در شهر غالبا جزو نقاط عطف شهری به شمار می‌روند. فراموش نباید کرد که یک فضای نمایشی به تجمعی عادی، اجازه تبدیل شدن به اجتماعی با هویت را می‌دهد و می‌تواند سکویی باشد برای نیاز مردم به گفتن، شنیدن و داشتن اوقاتی خوش.

۱-۱-۲ هنرهای نمایشی^۱

شکلی از هنر است که برخلاف هنرهای پلاستیک، هنرمند در آن با استفاده از بدن و فیزیک خود در وهله نخست و سپس بهره‌گیری از امکانات دیگر به خلق هنر خود می‌پردازد. اصطلاح هنرهای نمایشی برای اولین بار در سال ۱۷۱۱ در زبان انگلیسی برای مجموعه‌ای از هنرهای دیداری متکی به بازیگر مورد استفاده قرار گرفت. (ویکیپدیا، ۱۳۹۱) هنرهای نمایشی شامل: انواع رقص، موسیقی زنده، اپرا، تئاتر (زنده و عروسکی)، سینما، شعبده بازی و تردستی، داستان گویی، نمایش‌های سیرک (بندبازی، معرکه‌گیری، کار با حیوانات و نمایش‌های پهلوانی) و سایر هنرهای مشابه است. هنرمندان این نمایش‌ها با عنوانی چون: هنرپیشه، کم‌دین، رقصنده، شعبده‌بازان، نوازندگان و خوانندگان نام برده میشوند.

^۱ - Performing Arts

۲-۱-۱-۱-۲ رقص

معمولاً به حرکتهای انسان که برای بیان یک حالت انجام می‌گیرد گفته می‌شود. رقص می‌تواند در یک محیط اجرایی، روحانی یا اجتماعی اجرا شود. به افرادی که به انجام رقص می‌پردازند رقصنده می‌گویند و به خود کنش رقص، رقصیدن یا رقص گفته می‌شود. انواع هنر رقص: رقص باله، رقص فولکلر، رقص بالروم، رقص آئینی. (اینترنت)

۲-۱-۱-۲-۲ اپرا

آمیزه‌ای از موسیقی و تئاتر است تا حقیقت به تصویر کشیده شود. از این رو برای خلق آثار اپرایی باید در دو بخش موسیقی و نمایش عالم بود تا پدیده‌ای درخور تحسین ایجاد کرد. اپرا مجموعه‌ای است از هنرهای مختلف مانند موسیقی، ادبیات، فن بازیگری، طراحی صحنه، دکور و کارگردانی. اپرا از ارزنده‌ترین پدیده‌های جهان موسیقی است.

۲-۱-۱-۲-۳ تئاتر

اگر عبارت " هرگاه A نقش B را برای C بازی کند یک نمایش شکل گرفته است " را برای تعریف نمایش بپذیریم وابستگی غیر قابل انکار هنرهای نمایشی به سه مقوله (بازیگر، نقش و تماشاگر) مشخص می‌شود. تئاتر در ساده‌ترین تعریف شکلی از نمایش است که علاوه بر این سه عامل به عوامل دیگری چون محل نمایش، متن نمایشی، زمان اجرا و پروسه تولید تا ارائه بستگی دارد و با این تعریف نمایش‌های غیر داستانی در ردیف تئاترها قرار نمی‌گیرند. تئاتر از کلمه یونانی " تئاترون " به معنی تماشاخانه یا محل تماشا گرفته شده است و شکل‌های خاصی از نمایش‌های سنتی ملل و اقوام و نمونه‌های متعدد دیگری می‌باشد. (مهاجر & هولتن، ۱۳۸۵) تئاتر امروزه از نظر ساختار و شکل ارائه، گستردگی فراوانی یافته و شکل‌های گاه بدیعی چون: تئاتر خیابانی، تئاتر محیطی، تئاتر مواجهه، تئاتر پوچی و ... که برخی از آنها در شکل اجرا و تعدادی نیز در ساختار نمایشنامه دست به نوآوری زده اند.

۲-۲ تاریخچه تئاتر جهان

عناصر تئاتری و دراماتیک را در هر جامعه‌ی انسانی می‌توان سراغ گرفت، صرف نظر از آنکه این جوامع پیشرفته و پیچیده باشند یا نباشند. این عناصر در رقص‌ها و مراسم مردم ابتدایی همان قدر بارزند که در

مبارزات سیاسی، راهپیمایی ها، مسابقات ورزشی، مراسم مذهبی و حتی در بازی‌های کودکانه ما پیداست. غالب شرکت‌کنندگان در این گونه فعالیت‌ها خود گمان نمی‌کنند در فعالیتی تئاتری حضور دارند، با آنکه در آنها تماشاگر، دیالوگ و برخورد عقاید به کار گرفته می‌شود.

۲-۲-۱ نمایش در دوران ماقبل تاریخ

مطالعات اخیر از نقاشی‌های به دست آمده از عصر یخبندان حاکی از آن است که انسان از ۳۰۰۰۰ سال پیش مراسم آئینی اجرا می‌کرده است.

۲-۲-۲ تئاتر در یونان باستان

قدیمی‌ترین آثار باقیمانده از بنای تئاتر متعلق به شهرهای یونانی سده هشتم تا ششم پیش از میلاد است. فرم تئاتر یونان باستان به شکل دایره با اختصاص دو سوم آن برای نشستن تماشاگران و یک سوم دیگر برای صحنه بوده است. در این دوره تئاترها همیشه در فضای باز ساخته می‌شدند. بعضی از تماشاخانه‌های یونانی آن قدر بزرگ بودند که تا شش هزار تماشاگر را در خود جای می‌دادند. عمارت ساخته شده در کنار تپه، تماشاخانه‌ای به شکل نیم دایره در فضای باز بود با بازیگرانی که ایستاده ایفای نقش می‌کردند و تماشاگرانی که روی پله‌هایی می‌نشستند که تا دامنه تپه بالا می‌رفتند. در میان اولین ردیف یک تخت (کرسی) برای کاهن دیونوسوس اختصاص داشت که برخی اوقات به عنوان اسباب نمایش عمل می‌کرد. پشت بازیگران، اسکنه یا ساختمان صحنه بود که احتمالاً به عنوان اتاق رختکن، قبل از اجرا و در طول اجرا به عنوان پس زمینه مورد استفاده قرار می‌گرفت. این ساختمان به تماشاگری که بازیگران را در مقابل آن می‌دید، یک قصر یا معبد را القاء می‌کرد و گاهی اوقات اگر صحنه دیگری لازم بود قاب‌های متحرک با نقاشی‌های چشم‌انداز (منظره) بین ستون‌ها جای می‌گرفت. این دیوار تا اندازه مهمی به فراهم آوردن صوت قوی کمک می‌کرد. (عطری، امیر، ۱۳۸۴)

تصویر ۲-۱: فرم تئاتر یونان باستان به شکل نیم دایره (ایترنت)